

Богољуб Шијаковић

Универзитет у Београду
 Православни богословски факултет
 Београд
 bsijakovic@bfspc.bg.ac.rs

УДК: 271.2-475.5

ПРИМЉЕНО: 07. 10. 2016.

ОДОБРЕНО: 13. 10. 2016.

„Бринући се о земаљском, имађаше пред очима небеско“ (Светосимеоновска бесједа 2016.)

Немањин Град је свето мјесто нашег рођења, јер се овдје Свети Симеон Мироточиви и Чудотвориви први пут родио, као Стефан Немања – владар, велики жупан, државотворац, „господин свих Српских земаља“. Први пут у Рибници, а други пут се родио у Студеници, као монах Симеон, гдје му почивају мироточиве мошти.

Свети Симеон је и владар и учитељ. Свети Сава у „Житију светога Симеона Немање“ овако сабира његове особине: „Јер утврди и уразуми срца свију и научи нас како правовјерни хришћани треба да држе праву вјеру у Бога. Прво на себи благовјерност показа, а потом друге научи, цркве освети, манастире сазда, светитеље у сласт слушајући, јереје шућујући, а према монасима гајећи велику смјерност и љубав, безнадежнима нада, убогима заступник, ништима хранитељ, наге у свој дом уводећи одјеваше их, сирочад нахрани, удовице оправда, слијепима и хромима и немоћнима и глухима и нијемима ваистину мати постаде.“^[1] Свети Симеон је управо онај који има „Соломонову премудрост, Давидову кротост, Јосифову добру нарав“.^[2] Сам Симеон је узносио похвалу **премудрости** јер је она најдрагоцјенији посјед, јер то је Христова Премудрост, и ако је њоме просвијећен владар, онда се кроз њега на све друге излива Христово човјекољубље, па је тако личност Немањина утемељујући узор „идеалног односа између Богом надахнутог владара, цркве и народа“.^[3] Такав Стефан Немања био је узор *српским владарима*:

„у отачаству ти пут показа царевима“,
 „светилнице отачаству ти, Симеоне блажени“.^[4]

^[1] Свети Сава, „Житије светога Симеона Немање“, у: *Сабрани списи*, Београд: Просвета, Српска књижевна задруга 1986, 95-119: 97-98.

^[2] Свети Сава, „Житије светога Симеона Немање“, 99.

^[3] Подробно и компетентно о томе Зага Гавриловић, „Премудрост и човјекољубље владара у личности Стефана Немање. Примери у српској уметности средњег века“, у: Јованка Калић, ур., *Међународни научни скуп Стефан Немања – Свети Симеон Мироточиви: Историја и иредање*, Београд: САНУ 2000, 281-293.

^[4] Свети Сава, „Служба светом Симеону“, у: *Сабрани списи*, Београд: Просвета, Српска књижевна задруга 1986, 121-134: 123.

Премудрост и човјекољубље су особине Христове, а у Немањи су то врлине мудрог и праведног владара. Мудрост и праведност владара преноси се као дар на све поданике. Ако владар није такав, онда ни држава нема своја основна својства која јој дају смисао, наиме да гарантује мир, правду и напредак. Стефан Немања нам је дао једноставан и прецизан критеријум за процјењивање владавине сваког владара у историји: Владар треба да милост добијену од Бога испољава као љубав према отачаству, свјетлошћу којом је од Бога просвијетљен треба да обасја и просвијетли повјерени му народ, а љубав према Богу треба да испољи као љубав према људима.^[5]

Старајући се не само о праведној владавини него и о правој вјери, Свети Симеон Немања је имао улогу учитеља и наставника, па је и као такав био узор другима. Свети Сава га назива учитељем праве вјере и њене чистоте, наставником премудрости, смислодавцем и укротитељем несмислених, премудрим бранитељем и чуварем свога стада.^[6] А Теодосије у похвали Светима Симеону и Сави истиче:

„тамом јереси земљу људи својих помрачену
свјетлошћу Ријечи озаривши
просвијетлисте!“^[7]

Такође, „богатство и славу царства ни за што држећи“, Свети Симеон је био *узор монасима*:

„Радуј се, монаха похвало и утврђење,
моли Бога за нас, Симеоне блажени,
да се сачува стадо твоје неповредно!“^[8]

Сажимајући Симеонове особине и значај, Свети Сава у „Служби Светом Симеону“ (пјесма осма) каже:

„Просвијетли, богоношче,
од Тројице свјетлошћу духовном
облиставајући срца вјерних,
таму невјерја прогнав,
цркви православну вјеру држећи,
вјеру као оклоп,
крст као оружје,
љубав као штит,
као мач ријеч Божију, Симеоне“.^[9]

^[5] Тако Димитрије Богдановић, „Политичка философија средњовековне Србије: Могућност једног истраживања“, *Филозофске студије* XVI (Београд 1984[1988]) 5-30: 23.

^[6] Свети Сава, „Житије светога Симеона Немање“, 104.

^[7] Теодосије, „Похвала Теодосија монаха светим и преподобним очима нашим Симеону и Сави, учитељима српским“, у: Теодосије, *Службе, канони и Похвала*, Београд: Просвета, Српска књижевна задруга 1988, 231-263: 251.

^[8] Свети Сава, „Служба светом Симеону“, 124.

^[9] Свети Сава, „Служба светом Симеону“, 131.

Једна од владарских инсигнија Немањиних био је **напрсни крст**, у који је била уграђена честица часног крста са Голготе. Управо тај „крст као оружје“ помиње Свети Сава у Служби Светом Симеону. Као што је цар Давид побјеђивао непријатеље благодарећи Божијој милости и као што је цар Константин побјеђивао у знамену крста – тако је и богоизабраник Стефан Немања побјеђивао „узев знамење животворнога крста“^[10].

Свети Симеон је са благословом дао сину своме Стефану Првовјенчаном, како овај свједочи, „часни и животворни крст Господњи, на ком би распет Владика грехова наших ради, који је [крст] сам [Симеон], владајући, носио о врату својем и којим је побјеђивао непријатеље своје, рекав: ‘Овај [крст] нека ти буде чувар и утврђење, и побједилац, и помоћник у борбама противу видљивих и невидљивих непријатеља, и чедима твојим на вијеке, и исцјелилац болести тјелесних и рана душевних, и земљи твојој тврдо уточиште и стијена, и кнезовима твојим оштро копље, и војницима твојим штит вјере и смјела побједа, и мир и тишина животу твојему, (...) и увијек да ти помаже, као Давиду и древноме цару Константину...’“^[11] Примајући Немањин напрсни крст, Стефан га је учинио наследним знамењем народа, државе и династије.^[12] Реликвија часног крста као владарска инсигнија упућује на идеал владавине државом тј. на светост владара, чијом владавином сама **историја постаје освештана** силом часног крста.

Требало би бити да је то онај крст Светога краља Стефана Дечанског, који је овај могао примити од свога оца краља Милутина, а овај од свога оца краља Уроша I, који је син Стефана Првовјенчаног од оца Стефана Немање. То би онда био онај крст који је и данас у Високим Дечанима. Како год, овај часни крст Немањића повезан је симболички и стварно (прије свега преко страдалног и васкрсног крста Христовог) са крстом **Светог Јована Владимира**. И у домаћој и у страниј литератури уочен је паралелизам између Симеоновог слања крста Стефану и Дукљаниновог описа слања крста краљу Владимиру^[13], а и један и други владаху „са страхом Божјим и праведно“. Ову чврсту везу данас симболизују и два њима посвећена пирга саборног храма Христовог Васкрсења у Подгорици, који су нас испратили у ову данашњу литију.

^[10] Стефан Првовенчани, „Живот светог Симеона“ V, у: *Сабрани списи*, Београд: Просвета, Српска књижевна задруга 1988, 61-101: 69.

^[11] Стефан Првовенчани, „Живот светог Симеона“ XII, 82.

^[12] О томе Смиља Марјановић-Душанић, „Владарски знаци Стефана Немање“, у: Јованка Калић, ур., *Међународни научни скуп Стефан Немања – Свети Симеон Мироточиви: Историја и ирегање*, Београд: САНУ 2000, 79-87.

^[13] Видјети: Stanislaus Hafner, *Studien zur altserbischen dynastischen Historiographie*, München: Oldenbourg 1964, 44-53; Смиља Марјановић-Душанић, „Владарски знаци Стефана Немање“, 80.

Свети Јован Владимир, који је био „украшен сваком мудрошћу и светошћу“ (GRS XXXVI)^[14], у стихири се слави као „првомученик српски“, јер је, примивши „крст као залогу вјере“, вјероломно погубљен, држећи у руци заложни часни крст и позивајући се на њега као на свједока. (Било је то 1016, дакле тачно прије хиљаду година.) Са крстом у руци је и погребен („и сиђе свјетлост на гроб његов“^[15]). Крст Светог Јована Владимира је сачуван, као и онај Светог Стефана Дечанског. И кад погледамо духовним очима, можемо да видимо небески мост између Румије и Метохије, између Саборног храма Светог Јована Владимира у Бару и Манастира Високи Дечани, између Светог Јована Владимира и светих Немањића, мост који оплемењује крвно сродство. Овај „борац за крст“ и „јунак истине“ такође је мироточиви исцјелитељ, он је утјешилац ожалошћених, сиротима благослов, нападнутима заклон, гладнима храна, заблуднима пропаст, а вјери правило и учитељ. „Прихвативши рукама [посјечену] часну главу своју“, св. Јован Владимир је „из овога привременог прешао у непорочно и бесамртно царство“.^[16]

То је онај избор **царства небеског** из ког српски народ црпи снагу за свој узвишени, историјски потврђени карактер. И у томе је очигледна веза између Светог Јована Владимира и Светог Симеона. Доментијан каже да „преподобни отац наш [Симеон] бринући се о земаљском, имађаше пред очима небеско“^[17]. Одлучујући да двор замијени монашком келијом, Немања исповиједа: „и све овога свијета, част и слава дође ми као ништа“^[18]. И потом Светог Саве опредјељење за Царство небеско учврстило је свештени идентитет народа. Тај идентитет потврђује и **Цар Лазар**: принуђен да направи избор он се не двоуми јер „земаљско је за малена царство, а небеско увјек и довјека“. Избор је предодређен вјером коју су нам предодредили Свети Јован Владимир, Свети Симеон, Свети Сава, и Свети Цар Лазар, који завјетно каже: „не издајмо вјеру своју“: *не њрегадим блајочастїија нашеїо (Сїуденички љейїоїис, XVI вијек)*. И данас Обилић преиспицује „ко је вјера а ко је невјера“. И данас је Косово критично мјесто, што значи мјесто одлуке, процјене и пресуде. – Косово је „грдно судилиште“, вели **Његош** (*Горски вијенац* 987), косовски завјетник и такође небожител,

^[14] За „Љетопис попа Дукљанина“ користим издање: *Gesta Regum Sclavorum*, том I: Критичко издање и превод Драгана Кунчер, Београд: Историјски институт, Манастир Острог 2009; наводим као GRS.

^[15] Из Козминог Синаксара Светом Јовану Владимиру (Венеција 1690), према: Чедомир Марјановић, *Свети Јован Владимир*, Београд 1925, 33.

^[16] Козмин Синаксар Светом Јовану Владимиру, према: Ч. Марјановић, *Свети Јован Владимир*, 30.

^[17] Доментијан, *Живоїи Светїїоїа Саве и Живоїи Светїїоїа Симеона*, Београд: Просвета, Српска књижевна задруга 1988, 254 (IV).

^[18] Свети Сава, „Хиландарска повеља Симеона Немање“, у: *Сабрани сїици*, Београд: Просвета, Српска књижевна задруга 1986, 31-33: 31.

који понавља ријечи: „Вољех царство земно изгубити но небесно да изгубим царство“ (*Шћейан Мали I*, 231-232). Небеско поријекло моралних норми наше народне личности посвједочено је многим праведним жртвама у нашој историји.

И Свети кнез Лазар, као и Свети Јован Владимир, понио је своју главу у рукама. У овој идентичности, коју предочава иконопис и фрескопис, њих двојицу жртвеноприносних светитеља сједињава Свети Јован – Крститељ Господњи, са својом такође преварно посјеченом главом у својим рукама. И ми као крштени народ, тражећи кроз историју спасење, ходамо с главом у рукама и освештавамо историјско вријеме и на небу тражимо морална упоришта.

Етика Светог Јована Владимира и етика Светог Симеона и Светог Саве, као и етика Светог Лазара Косовског – то је једна те иста етика часнога крста. Једно те исто су световладимировска, светосавска и видовданска етика, којом су надахнути међу многима Свети Петар Цетињски, Његош, Марко Миљанов, а у чијем средишту је Христова искупитељска жртва. То је етос правде и човјечности, самопожртвовања и страдања, покајања и праштања, трпељивости и великодушности; то је заправо етос хришћанске културе. Када владари и народ животом потврђују ову етику – онда се ту не ради о политизацији религије већ управо о **сакрализацији историје**. Због тога наша традиција и историја имају за нас религиозни смисао, јер је историја за нас и оно шта ми видимо у сопственој историји. Наш поглед на сопствену историју омогућава нам не само да бруталност историје поднесемо него и да историју разумијемо и прихватимо. Жртва је најважнији спомен који обасјава оно што се догодило у историји. Жртва је сублимација историје. Она освештава историју. Историјска истина није логичка ни универзална, већ догађајна и уникатна. Догађај узвишеног жртвовања има значење присуства светог и даје смисао историјском времену, постаје истина историјског времена. Спремност на жртву наравно не значи величање жртвовања као вриједности по себи, јер је вриједност жртве у њеној чистоти и сврси. Смисао и сврха историје мора бити спасење и унапређење живота, иначе би нам остало обесмишљавајуће трајање у протоку физикалног времена. Историјска истина из перспективе Жртве као субјекта битно се разликује од истине из перспективе Насиља које тражи жртву као објект. Насиље стигматизацијом конструише жртву као објект и тако рационализује своје поступке, оно демонизује жртву и тако прикрива светост жртве. Савремено Насиље, као модернизација варварства и нови апсолутизам, тако прикрива и своју изопачену природу. – Свети Јован Владимир и Свети Симеон Немања, и Свети Лазар Косовски – јединствене су жртвене парадигме које омогућавају да догађаје разумијевамо као нашу историју.

Пресвети оче Симеоне,

Не само да Си објединио свој народ у једну државу, него још више од тога: духовно Си ујединио народ у чистој вјери.

Као Господар, Ти ниси био следбеник слијепе силе, већ следбеник Јеванђеља, послушаник Христових ријечи: „Који хоће да буде први нека буде последњи од свију и свима слуга“ (Мк 9:35).

Браћа су Те, Стефане Немања, оковали у пећини. Браћа су на Тебе са страним најамницима војштили.

Благословио Си синове Стефана и Вукана говорећи: „Ко не љуби брата свога не љуби Бога. Бог је љубав; зато ко љуби Бога нека љуби и брата свога.“ Поучи нас и данас, Свети, и нас и браћу нашу, љубави и слози. Уразуми оне који добијају плату за мржњу на брата свога.

Ти Си цар-монах, оче Симеоне. Имао Си сва земаљска блага, и сва Си их земљи оставио. Оставио Си сва блага ради оног које је најдрагоцјеније, ради блага Небеског Јерусалима, у ком су и Твоја Студеница и Твој Хиландар.

Рођен Си, Стефане, овдје у Ридници, у златној и свиленој постељи; упокојио Си се у Хиландару, оче Симеоне, лежећи на розозини и с каменом под главом.

Мирно Си испустио душу, оче Симеоне, с погледом на икону Богородице и Спаситеља, псалмопојући: „всјакое дихание да хвалит Господа!“

Не дај, Пресвети, да будемо народ који се одриче својих светаца и мудраца. Не дај да останемо без памћења и да не знамо ко смо. Помогни нам да памтимо прошлост и да се са историјском самосвијешћу оријентишемо у будућности.

Свети оче Симеоне, моли Бога за нас!

Бесједа након Светосимеоновске литије,
на Немањином Граду у Подгорици 27. фебруара 2016.